

Koldingbogen

ÅRSTAL:	2004
FORFATTER:	Christian Liebing
TITEL:	Rektors lange række.
KORT RESUME:	Om Kolding Amtsgymnasium fem store rektortavler, som optegner den lange række af skolens rektorer.

REKTORERS LANGE RÆKKE

AF CHRISTIAN LIEBING

På Kolding Amtsgymnasium hænger fem store, sorte rektortavler, som optegner den lange række af skolens rektorer.

Artiklen her er en såvidt muligt fuldstændig, kronologisk ordnet liste over de kendte rektorer ved Kolding lærde Skole, nu Kolding Amtsgymnasium, indtil 1856. Den samler og supplerer de hidtil offentliggjorte, men meget spredte fremstillinger, frasorterer løse formodninger og retter misforståelser.

Den umiddelbare anledning til dens fremkomst er en kortvarig brand i skolens "historiske hjørne" den 21. januar 2003, der næsten ødelagde et af institutionens klenodier: Rektor Thuras tavle fra 1732, den ældste af de fem store rektortavler.

Skolens to historikere Tang Petersen og Georg Bruun har med sagkyndig kritik behandlet tavlens oplysninger, dog uden afskrift og fuldstændig oversættelse af den latinske tekst. Denne findes på et ikke helt læseligt foto fra 1926, og lektor Jesper Ratjen måtte i sin afskrift fra 1998 – en redning i sidste øjeblik – foreløbig lade enkelte ord stå ulæst.

Tavlen er nu rekonstrueret og i fornyet skikkelse opstillet på sin vante plads.

Indskriften kræver væsentlige rettelser. Rektor Thuras skriftlige kilder rakte nemlig kun til op imod 1660. Derudover byggede han på en usikker mundtlig tradition.

I KAG-Nyt fra oktober 1995 oplyser Jesper Ratjen, at tavlerne 1732 var opsat ved katederet i Mesterlektien – de ældste elevers klasserum. Da Amtsrealskolen 1856 afløste Den lærde Skole, kom de på loftet, hvor de bl.a. fungerede som stilladsbrædder for mure! Efter skolens genoprettelse i 1880 blev de – hårdt medtagne – restaureret og anbragt i korridoren og er siden ført ajour sideløbende med notater om ændringer i skolens navn og funktion.

I øvrigt har Ratjens utrættede interesse for denne sag været en uvurderlig støtte for forfatteren, ligesom Kolding Stadsarkiv beredvilligt har fremskaffet nyttigt materiale af forskellig art.

REKTORTAVLERNES TEKST

Her følger rektortavlernes latinske tekst i kursiv med de udeladte orddele angivet i [] og ordret oversættelse. Jeg har desuden føjet et nummer til hver omtalt rektor for at kunne henvise hertil i kommentarerne:

SERIES RECTORUM

*qvi heic docuerunt ab ipsa Scholæ Regiæ Col-
ding[ensis] fundatione*

Liste over de rektorer, der har undervist her lige siden grundlæggelsen af den Kongelige Skole i Kolding.

M[agister] JONAS COLDINGENSIS, ab an[no] 1552 postea an[no] 1570 Ecclesiarum Andst et Giæsten Pastor

Magister **Jon Kolding** fra år 1552, derefter fra 1570 præst ved kirkerne i Anst og Gesten. (1)

M[agister] JOHANNES Sev[ERINI] HARTHIVS, ab an[no] 1570 inde Eccles[iæ] Colding[ensis] Comminister, demum vero primarius Pastor ac Præpositus ob[iit] an[no] 1612

Magister **Jens Sørensen Harthe** fra år 1570. Derefter kapellan ved Kolding kirke, slutte- lig død 1612 som sognepræst og provst. (2)

M[agister] JOHANNES Sev[ERINI] PALUDANUS ab an[no] 1578 ob[iit] in Officio

Magister **Jens Sørensen Kjær** fra år 1578, han døde i embedet. (3)

M[agister] NICOLAUS BARTHOLINI ab an[no] 1583; Officio postea immortuus

Magister **Niels Bertelsen** fra år 1583; han døde i embedet. (4)

M[agister] JOANNES CANUTI BUCCHIUS ab an[no] 1593. Officio quoq[ue] immortuus

Magister **Jens Knudsen Buch** fra år 1593. Også han fradøde embedet. (5)

M[agister] PAULUS PAULI COLDINGIUS ab an[no] 1600; postea Eccles[iæ] Urbanæ Symmysta hinc primarius Eccles[iæ] et Præpositus; mortuus an[no] 1635

Magister **Povl Povlsen**; koldinger; fra år 1600: derefter kapellan ved byens kirke, derpå sognepræst og provst; han døde 1635. (6)

M[agister] JOHANNES Sev[ERINI] Hundevadius ab an[no] 1608 inde Eccles[iæ] Cold[in-

gensis] Comminister et Aldmindensis Pastor nec non Arcis Regiæ Cold[ingensis] Concionator ob[iit] 1659

Magister **Jens Sørensen Hundevad** fra år 1608, derefter kapellan ved Kolding kirke og sognepræst i Alminde, men tillige præst ved det kongelige slot i Kolding; han døde 1659. (7)

M[agister] JOHANNES Sev[ERINI] Coldingius ab an[no] 1627; mortuus 1634 d[ie] 31. Mart[is]

Magister **Jens Sørensen** fra Kolding; fra år 1627; død 31. marts 1634. (8)

M[agister] DAVID LAUR[ENTII] FOSSIUS ab an[no] 1634; inde Pastor primarius Eccles[iæ] Dominicanorum apud Ripenses, et Præpositus in Eparchiis Frøs et Kalslund ab 1650

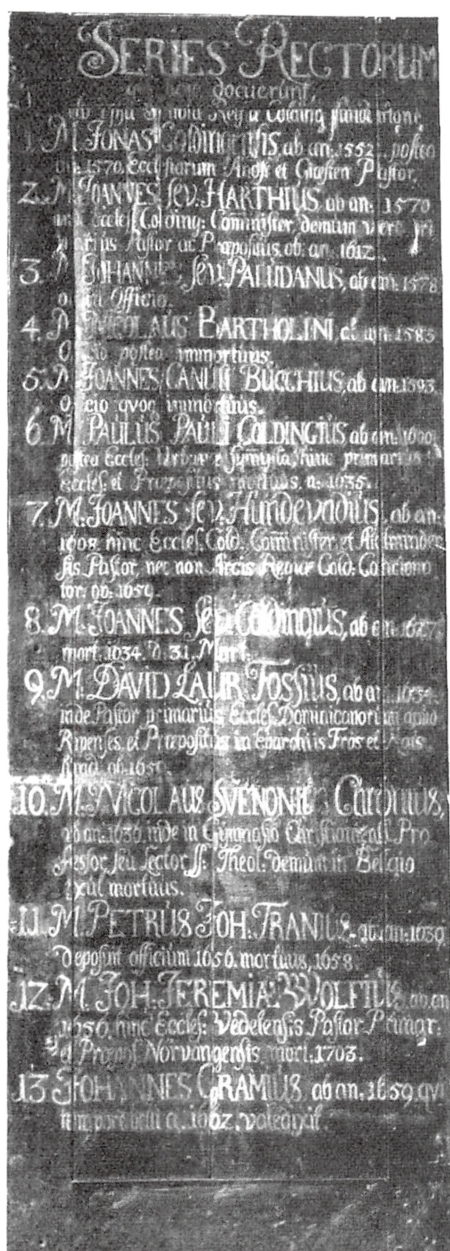
Magister **David Lauritsen Foss** fra år 1634; derefter sognepræst ved dominikanernes kirke i Ribe og provst for Frøs og Kalvslund herreder fra 1650. (9)

M[agister] NICOLAUS SVENONIUS Chronius ab an[no] 1636; inde in Gymnasio Christianiensi Professor seu Lector s[anc]tissimæ Theol[ogiæ]; demum in Bergio exul mortuus

Magister **Niels Svendsen Chronich** fra år 1636; derefter professor eller lektor i den hellige teologi ved gymnasiet i Kristiania; til sidst døde han som landflygtig i Bergen [op Zoom]. (10)

M[agister] PETRUS JOH[ANNI] TRANIUS ab an[no] 1639; deposuit officium 1656; mortuus 1658.

Magister **Peter Hansen Trane** fra år 1639; han nedlagde embedet 1656; døde 1658. (11)

Rektortavlen på Kolding Amtsgymnasium, fotografi fra 1926. Gengivet fra bogen "Seks Rektorer" af Georg Bruun.

M[agister] JOH[ANNES] JEREMIÆ WOLFUS ab an[no] 1656; hinc Eccles[iæ] Vedelensis Pastor Primari[us] et Præposit[us] Norvangensis mort[uius] 1703

Magister **Johannes Jeremiassen Wolf** fra år 1656; herefter sognepræst ved Vejle kirke og provst for Nørvang herred; døde 1703. (12)

JOHANNES GRAMUS ab an[no] 1659, qui tempore belli an[no] 1662 valedixit

Johannes Gram fra år 1659; i krigens tid tog han sin afsked 1662. (13)

GONSAGER ab an[no] 16(62); inde pastor Jellinge et Hover ac præpositus Tyrrildenses; ob[itu] 1703

Gonsager fra år 1662; derefter præst i Jelling og Hover og provst i Tyrrild herred; døde 1703. (14)

M[agister] ANSGARIUS ANCHERSEN ab an[no] 1668; postea pastor et præpositus Coltingensis; inde Regi Fridericho IV to in itinere a concionibus et confessionibus sacris; demu[m] episcopus Ripensis ac sanctissimæ theol[ogicæ] doct[or] ob[itu] 1701

Magister **Ancher Anchersen** fra år 1668; senere præst og provst i Kolding; desuden ledsagede han kong Frederik 4. på rejse som præst og sjælesørger; han døde 1701 som biskop i Ribe og doktor i den hellige teologi. (15)

M[agister] MA[L]THESIUS IUNGHANS ab an[no] 1683; hinc primo eccles[iæ] Øster Snede, deinde Møgeltunderensis pastor, et utrobique præpositus; ob[itu] 170[8]

Magister **Malthe Junghans** fra år 1683; derefter først præst i Øster Snede kirke, derefter

i Møgeltønder og provst begge steder; han døde 1708. (16)

M[agister] JOHANNES CHRISTOPHORUS JACOBI EILERTZ, *antea Rincop[ensis] sed ab an[no] 1689 Colding[ensis] schol[æ] rector; postea Rincop[ensis] ecclesiastes prim[arius] et præpositus; ob[itu] 1721*

Magister **Johan Christopher Jacobsen Eilertz** tilforn rektor i Ringkøbing, men 1689 ved Kolding skole; senere sognepræst i Ringkøbing og provst; han døde 1721. (17)

M[agister] ENEVALDUS HEGELUDUS, *ab an[no] 1690; ob[itu] in officio 1692*

Magister **Enevold Hegelund**, fra 1690; han døde i embedet 1692. (18)

M[agister] ANSGARIUS SEVERINI *Coldingensis, vocatus huc e schola Rincopan[si] 1692, hinc[c] pastor eccles[iaru] Sønder et Nørre Bork at[q]ve præpositus Nomarchiæ orientalis; ob[itu] 1715*

Magister **Anders Sørensen**, koldingenser, 1692 kaldet hid fra Ringkøbing skole, herfra præst ved kirkerne i Sønder og Nørre Bork og provst i Østerherred; han døde 1715. (19)

M[agister] ANDREAS NICOLAI LUNDE *ab an[no] 1698; ob[itu] in officio 1723*

Magister **Andreas Nielsen Lunde** fra år 1698; han døde i embedet 1723. (20)

M[agister] ALBERTUS THURA *ab an[no] 1723, hinc an[no] 1726 pastor constitutus eccles[iarum] Lejrskov et Jorderup; ob[itu] 1740*

Magister **Albert Thura** fra år 1723; derefter i året 1726 udnævnt til præst ved kirkerne i Lejrskov og Jordrup; han døde 1740. (21)

M[agister] JACOBUS SEVERINI ÖRSTED *ab an[no] 1726; an[no] 1769 renuntiavit officio; ob[itu] Coldingæ 1771*

Magister **Jacob Sørensen Ørsted** fra år 1726; år 1769 nedlagde han sit embede; han døde i Kolding 1771. (22)

M[agister] SCHULO THEODORI THORLACIUS *ab an[no] 1769; hinc an[no] 1777 rector scholæ Hafni[en]sis constitutus; ob[itu] 1815*

Magister **Skuli Thordarson Thorlacius** fra år 1769; derefter udnævnt til rektor for Metropolitanskolen; han døde 1815. (23)

M[agister] PETRUS JACOBI LOFT, *1777 Rector Coldingensis, 1785 Nid[alrosiensis] 1789 Helsingoranus; ob[itu] Helsingoræ 1804*

Magister **Peter Jacobsen Loft** 1777 rektor i Kolding, 1785 i Trondhjem, 1789 i Helsingør; han døde 1804 i Helsingør. (24)

M[agister] MATHIAS BECH, *1782 Conrector scholæ Ripensis, 1786 Rector scholæ Coldingensis; obiit in muneri 1809*

Magister **Mathias Beck**, 1782 konrektor ved Ribe skole, 1786 rektor ved Kolding skole; han døde i sin stilling 1809. (25)

M[agister] CHRISTIANUS PETRUS THORLACIUS, *1798 primarii ordinis magister in schola metropolitana, 1803 Rector Neoburgensis, 1809 Coldingensis. Renuntiavit muneri 1817; obiit 1834*

Magister **Christian Peter Thorlacius**, 1798 overlærer ved Metropolitanskolen, 1803 rektor i Nyborg, 1809 rektor i Kolding; nedlagde sin stilling 1817. Han døde 1834. (26)

ERICUS GJØRUP TAUBER, *1805 Adjunc-*

tus scholae Cathedralis Arhusiensis, 1812 primarii ordinis magister in eadem schola, 1818 Rector scholae Coldingensis; 1822 Professor et Director Academiae Soranae

Erik Gjørup Tauber, 1805 adjunkt ved Århus Katedralskole, 1812 overlærer ved samme skole, 1818 rektor ved Kolding skole; 1822 professor og direktør for Sorø Akademi. (27)

PETRUS GRIB FIBIGER, 1810 Adjunctus scholæ Roskildensis, 1817 Magister primarius Neocopiæ Falstrorum, 1822 rector scholæ Coldingensis; obiit 1833

Peter Grib Fibiger, 1810 adjunkt ved Roskilde skole, 1817 overlærer i Nykøbing Falster, 1822 rektor for Kolding skole; han døde 1833. (28)

JOHANNES GROENLUND, 1810 adjunctus scholæ Vordingborgensis 1820 primarii ordinis magister in eadem schola, 1833 rector scholæ Coldingensis; renunciavit muneri 1844; obiit 1859

Johannes Grønlund, 1810 adjunkt ved Vordingborg skole, 1820 overlærer ved samme skole, 1833 rektor for Kolding skole; 1844 opgav han sin stilling og døde 1859. (29)

CHRISTIANUS FREDERICUS INGER-SLEV cand[idatus] theol[ogiae] et philol[ogiae] nec non doctor phil[osophiae], 1829 adjunctus scholæ metropolitanæ, 1833 primarii ordinis magister in schola Randrusiana, 1841 rector scholæ cathedralis Viborgensis, 1844 rector scholæ Coldingensis

Christian Frederik Ingerslev cand. theol. og philol. og tillige dr. phil., 1829 adjunkt ved Metropolitanskolen, 1833 overlærer ved Randers skole, 1841 rektor for Viborg Katedralskole, 1844 rektor for Kolding skole. (30)

Eodem tempore schola Coldingensis sicut schola metropolitana et schola cathedralis Othiniensis in formam gymnasii academici elata et jure examen artium habendi ornata est.

Ex lege a[n]te d[iem] quartum Id[us] Apr[iles] 1855 schola Coldingensis dissoluta est.

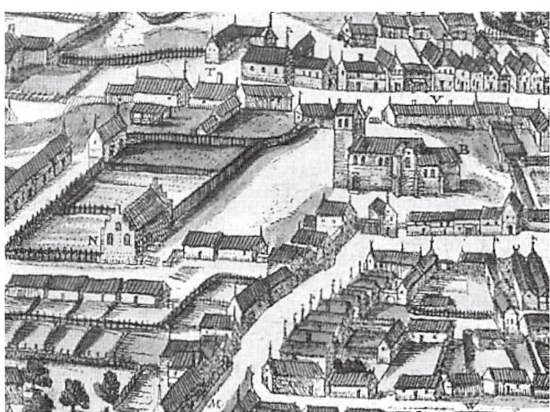
På samme tid blev Kolding skole ligesom Metropolitanskolen og Odense Katedralskole opnormeret til akademisk gymnasium og fik ret til at afholde studentereksamen.

Ifølge lov af 10. april 1855 blev Kolding skole nedlagt.

KOMMENTARER OG SUPPLEMENTER TIL REKTORTAVLERNE

Allerede overskriftens ord må tages med forbehold: Om den Lærde Skoles grundlæggelse og første beliggenhed ved vi simpelthen intet. Men som følge af den lutherske reformation forlangte Kirkeordinansen af 1537, at der i hver købstad skulle indrettes en latinsk skole (mange af disse måtte senere nedlægges), og det er da sandsynligt, at man i Kolding hurtigt har efterkommet denne bestemmelse, antagelig på initiativ af kongen selv, Christian 3. – skolens egentlige stifter.

Takket være sit udgangspunkt var latin-skolen solidt integreret som et gejstligt serviceorgan til dækning af borgernes behov for kirkelig betjening. Skolemesteren, rektor, skulle prædike ved visse gudstjenester. Disciplene, udelukkende drenge, optrådte som kirkekor, også ved bryllupper, begravelser osv. Rektor blev ansat af stiftets biskop, der sammen med sognepræsten testede hans kvalifikationer. I byen rangerede han under præst og kapellan, ligesom stillingen blot var

Udsnit af Rantzaus prospekt fra 1587, der viser Kolding lærde skole (N) og dens placering i forhold til kirken.

at betragte som et skridt på vejen til målet: et præsteembede. Undertiden var han endda blevet ansat uden den krævede magistereksamen fra universitetet. Den måtte så tages ved lejlighed. Med glidende ændringer bestod denne ordning til reformerne omkring 1805, der omsider helt løste skolen fra kirken.

At Kolding havde sin skole 7. juni 1542 fremgår af et aktstykke, der henlægger kongetiende af Alminde sogn til aflønning af skolemesteren i Kolding – hermed altså **den første direkte omtale af en rektor** her i byen. Den næste – også navnløse – nævnes 1554 i et brev fra Christian 3.s dronning Dorothea til biskop Hans Tausen som “en ret dranker, der regner sit kald for intet” – bispnen bedes sende en god lærd person i stedet. Det næste, meget holdbare kongelige fingeraftryk sætter Dorothea ved i 1566 (hun boede efter kongens død 1559 endnu 12 år på Koldinghus) at skænke skolen en ny byg-

ning på et hjørne af kirkens grund. Ligeledes var Frederik 2. en trofast velgører.

Men derefter bestandig at betegne schola Coldingenses som “kongelig” er afgjort en tilsnigelse, kun berettiget ved den tilfældighed, at kongehoffet i lange perioder opholdt sig på slottet og således fik en umiddelbar interesse for byens anliggender. Alligevel fremdrages det fornemme prædikat ved enhver given lejlighed. Det optræder sammen med dronningens navn centralt på Thuras pompøse indvielsestavle. Det løftes som skjold og værn, når nedlæggelse truer skolen og hentes en sidste gang frem af rektor Karl Theisen, da Kolding i 1880 igen får et gymnasium.

Og fra dronning Dorotheas nye skolehus dimitterede 1569 den første ved navn kendte **rektor Jørgen Mortensen** Kristen Pedersøn “med godt vidnesbyrd” til universitetet i København. Sidstnævnte er i øvrigt den første Koldingstudent, hvis navn vi kender. Han blev præst i Norge.

Uden for Thuras liste omtales **Søren Knevs**, præstesøn fra Harte, ved sin tidlige død i 1571 som en “omhyggelig og flittig rektor i Kolding”.

Jens Sørensen Harte (tavlens nr. 2) var rektor 1575-1591, men havde 1576-1578 orlov til studier i udlandet; var kapellan 1583-91 og sognepræst 1591-1612.

Jon Jensen Kolding (1) var en bemærkelsesværdig figur i rektorgalleriet. Hans tidligste data er ukendte, bortset fra at han var født i Kolding, og som yngre offentliggjorde – på formfuldendt latin – en række hylstedigte til indflydelsesrige personer, blandt andet et til dronning Dorothea. Det stod mejslet i sten ved porten til den nye skole –

ikke til at overse. Georg Bruun har påvist, at hans rektorat snarest var et vikariat for Jens Sørensen Harte 1576-78. I de følgende 31 år som præst udfoldede hr. Jon en meget frugtbar aktivitet i sine sogne, som menigheden lønnede ham for ved på kirkegården i Anst at lade opstille en mere end 2 meter høj granitblok til hans ære. Frederik 2. overnattede engang i præstegården og lod sig snildt overtale til at finansiere opførelsen af et kirketårn. Jon selv anskaffede f.eks. en ny prædikestol. Dens lydhimmel var smykket med rigsvåbnet og hans eget våbenskjold: et billede af hans navnefælle i det Gamle Testamente på vej ud af hvalens gab; et forsøg på portrætlighed kan ikke udelukkes. Identiteten sikres i hvert fald af forbogstaverne I I K!

Men hans toppræstation var den latinske beskrivelse af Danmark, landets første geografi, udkommet i Frankfurt am Main 1594. Paradoksalt nok skaffede bogen ham en proces på halsen, fordi en bemærkning deri overtrådte en aftale med Sverige. Han blev dømt til – en kortvarig – fortabelse af sit embede.

Et stilsikkert epitafium i Anst kirke har givet bl.a. Georg Bruun anledning til misfor-

ståelser. Tekstens latinske disticha (dobbeltvers) er ganske vist forfattet af Jon Jensen Kolding, men som en kort selvbiografi lagt i munden på hans forgænger Jens Simonsen (død 1577), hvis enke Maren Jacobsdatter hr. Jon giftede sig med.

Magister **Hans Sørensen Kjær** (3) var søn af borgmester Søren Kjær og havde studeret i udlandet, men blev blind i 1579 og har aldrig været rektor; Thura forveksler ham med sønnen Hans Hansen Kjær – se senere.

Magister **Niels Bertelsen** (4) har sandsynligvis ikke været rektor, i hvert fald ikke hele tiåret 1583-93.

Magister **Jens Knudsen Buch** var rektor 1593-1600. Han døde ikke i embedet, men afløste sin far som sognepræst i Skanderup sogn, der i årene 1553-1691 havde præster af denne slægt; han døde 1614. Han var medforfatter til en række bestemmelser om skolens forhold; § 1 lyder: For det første skal skolemesteren og hørerne med den allerstørste flid og umage studere til deres sædvanlige undervisning.

Magister **Povl Povlsen** (6) havde en regelret lokal karriere: Giftede sig ind i familien Buch, var rektor 1600-1608, derefter kappellan og senere præst ved Kolding kirke, var tilige provst; han døde 1635.

Magister **Jørgen Hegelund**, bispesøn fra Ribe, studerede ved flere universiteter; var rektor i Kolding 1608-10; 1614 præst i Møgeltønder.

Magister **Jens Sørensen Hundevad** (7) var rektor 1610-1612; derefter præst i Almind og tillige slotspræst på Koldinghus. Han havde et vist ry som astrolog. Han døde 1653.

Jacob Jensen Buch, rektor 1612-1614 var

søn af rektor, senere præst i Skanderup Jens Knudsen Buch (5), hvem han fulgte i embedet der 1614.

Magister **Søren Jensen Harthe**, rektor 1615-1621, var søn af rektor Jens Sørensen Harthe (2). 1614 tog han magistereksamen i Wittenberg.

Magister **Hans Hansen Kjær/Paludan** var født i Kolding som søn af Hans Sørensen Kjær (3) og blev 21 år gammel rektor – endnu uden eksamen; men han fik bevilling til at studere i udlandet – mod aflønning af en vikar; med magistergrad fra 1625 var han så fra 1629 til sin død 1652 præst i Ringkøbing, hvor han med forgængerens datter havde elleve børn.

Peter Sørensen Egtved har lektor Karen Margrethe Carstens i regnskabet for Koldinghus len fundet omtalt som skolemester i Kolding 1627 (vikar for Hans Kjær?); han havde studeret uden at tage nogen eksamen; under fortsatte studier ved universitetet i Franeker i Friesland døde han 1629. Han havde gode familieforbindinger i Kolding, hvor faderen var hører, før han blev præst i Egtved.

Hans Antonsen, rektor 1631-1632.

Magister **Jens Sørensen** (8), rektor 1633-1634; død i embedet.

Magister **David Lauritsen Foss** (9), rektor 1634-1636; gjorde karriere i Ribe, hvor han – efter magistereksamen 1639 – var sognepræst ved Catharinæ kirke.

Magister **Niels Svendsen Chronich** (10) havde et usædvanligt livsforløb. Han var student fra Kolding skole og kom under sine studier ved udenlandske universiteter under påvirkning af tyske mystikere med sekteriske teologiske meninger. 1636-1639 var han rek-

tor i Kolding, men i en tilsvarende stilling ved katedralskolen i Kristiania førte hans afvigende ideer til voldsomme sammenstød med byens gejstlighed, hvad der kostede ham embedet. I København virkede han som manuduktør, men hans tanker vakte en sådan uro blandt studenterne, at man til sidst landsforviste ham 1659. Han tilbragte sine sidste år i Holland, hvor han bl.a. omgikkes pædagogen Amos Comenius.

Magister **Peter Hansen Trane** (11) udgav et tidstypisk skrift, der påviste matematikkens nytte, bl.a. derved, at man ved dens hjælp kunne udmåle Noahs ark. Han var rektor 1639-1656 – en drøj tid for skolen, der i disse 17 år kunne dimittere 4 studenter.

Magister **Johannes Jeremiassen Wolf** (12), student fra Kolding 1648, hvor han efter studier i udlandet blev rektor; 1659 blev han præst i Vejle, hvor han endelig tog magistereksamen; han døde 1703.

Johannes Gram (13) blev uden eksamen “med stor betænkelighed” udnævnt til rektor 1659 og nedlagde embedet 1662 efter “ubetydelig virksomhed”.

Laurits Andersen Gonsager (14), skomagersøn fra Ribe, studerede ved flere universiteter og tog som den første rektor teologisk embedseksamen 1662 og senere magistergrad. Efter nogle måneder som hører i Ribe blev han 1662 rektor i Kolding og 1668 kaldet som præst i Jelling – på det vilkår, at han skulle forsørge sin forgænger.

Magister **Ancher Anchersen** (15) var præstesøn fra Kolding, men blev 1644 født i Kerteminde, hvortil moderen var flygtet på grund af krigen. Efter studier i Wittenberg var han 1668 til 1683 rektor i Kolding, derefter til 1692 sognepræst der. Således lærte

Ancher Anchersen, rektor for Kolding lærde Skole 1668-1683. Senere sognepræst i Kolding og biskop i Ribe. Fra epitafium i Sct. Nicolai Kirke.

Christian 5. ham at kende og udnævnte ham til at ledsage kronprinsen Frederik 4. på rejsen til Italien. Derefter var han til sin død 1701 biskop i Ribe. "En mand med gammeldags dyder, men uden gammeldags fejl".

Magister **Malthe Jørgensen Junghans** (16) blev dimitteret fra Kolding 1669 og var rektor 1683-1689; magistereksamen tog han først 1686. Han havde idelige skænderier med biskop Muus i Ribe.

Magister **Johan Christoffer Jacobsen Eilertz** (17), borgmestersøn fra København, født 1666, dimitteret fra Ribe 1686 og samme år i Ringkøbing, 1689 i Kolding; var fra 1690 til sin død 1721 præst i Ringkøbing.

Magister **Enevold Hegelund** (18) var sikkert beslægtet med den tidligere nævnte rektor Jørgen Hegelund.

Magister **Ancher Sørensen** (19), nevø af biskop Ancher Anchersen (15), præstesøn fra Ringkøbing, hvor han 1689 blev rektor – 20 år gammel! 1692 udnævnte onklen ham til rektor i Kolding, hvor han blev magister 1696; fra 1698 var han sognepræst til sin død 1715.

Magister **Andreas Nielsen Lunde** (20), født 1665 og var i sine unge år medhjælper hos biskop Anchersen, der 1698 gjorde ham til rektor i Kolding, hvor han blev til sin død 25 år senere – uden at søge præstekald. Han varetog med held sine og skolens økonomiske interesser, alligevel faldt elevtallet i hans sidste tid til 14-20, men steg under efterfølgeren Thura til det dobbelte.

Albert Lauridsen Thura (21), født i København 1700, cand. theol. og magister; han begyndte tidligt en frodig virksomhed som udgiver af latinske værker af historisk og litteraturhistorisk indhold, hvortil han utrætteligt samlede materiale overalt. Som rektor var han en omhyggelig administrator, bragte orden i alle skolens forhold og registrerede efter evne dens historie. Pædagogisk gik han – med forsigtighed – nye veje under mottoet: "Vær ikke sur og barsk, når dine børn vil spøge" – ligesom han digtede de yndede majfestsange: "Kom, blankeste sol" og "Så lad da Kolding skole beholde sine stole og bøger lidt i fred". Da den nye bygning blev indviet 1732, skrev han Kolding lærde Skoles historie i allegorisk form til den smukke stentavle, og ved festen holdt han midt i andres latinske veltalenhed en livfuld tale på danske vers.

Indvielsestavlen med tekst af rektor Albert Thura i 1732. Fra den periode, hvor den var opsat ved skolens indgang på Nicolai Plads.

Magister **Jakob Sørensen Ørsted** (22) havde en rekordlang embedstid: 43 år. Rektoren blev fra 1739 udnævnt af kongen og bedre lønnet. Dronning Dorotheas skolehus var nu så medtaget af krige og tidens tand, at det 1728 måtte nedrives; med besvær fik man skrabet penge sammen til en – ret beskeden – afløser, der blev højtideligt indviet i 1732.

Skuli Thordarson Thorlacius (23) var født på Island 1741, blev student, cand. theol. og magister. Han var en fremragende kender af gammel nordisk kultur og digtning og medlem af talrige faglige kommissioner.

Magister **Peter Jacobsen Loft** (24) var som 20årig hører i Kolding.

Mathias Beck (25) var cand. theol. og magister; han havde været hører og konrektor i Ribe, før han 1786 blev rektor i Kolding. Her kæmpede han energisk for at frigøre sig og disciplene for gejstlige pligter, og med reformen i 1805 blev han så den sidste, der som rektor prædikede i Nicolai kirke. Modigt forsvarede han skolen, da dens eksistens var truet (den havde kun 8 elever, Fredericia 7!), bl.a. ved som en provokation at foreslå den flyttet til Koldinghus, hvor jo så

Skuli Thordarson Thorlacius, rektor 1769-1777.

mange værelser stod tomme! Han var respekteret i byen, og "hans hjerte bankede for hver ynglings vel".

Christian Peter Thorlacius (26), søn af "den ældre Thorlacius" (23), tog hurtigt fine eksaminer, men svage nerver gjorde ham efterhånden helt uegnet som skoleleder.

Erik Gjørup Tauber (27), cand. theol. i 1804; selvom videnskabelig virksomhed fremkaldte tilbud om professorater, fastholdt han skolen som sit egentlige mål, og han blev en fremragende lærer; således nåede han i Kolding at tage en række pædagogiske initiativer til elevernes selvstændige arbejde. I 1822 udgav han som indbydelsesskrift til eksamen i Kolding lærde Skole bogen "Breve fra Kolding". I Sorø førte hans koleriske temperament til konflikter med lærerkollegiet og sluttelig til hans tilbagetræden 1830. Derefter blev han rektor i Hillerød, men her vakte hans optræden undren og efter den store brand i 1834 borgernes vrede. Samme år tog han sin afsked. Han døde 1854.

Peder Grib Fibiger (28) var født 1784 og fik en grundig filologisk uddannelse i klassiske sprog; selv skrev han græske digte og dyrkede oldtidskulturen som sit personlige ideal. Han var en "ædel, fin natur", der ville nå sine mål med mildhed; men han var tungsindet og ubeslutsom og havde i ledelsen af skolen hårdt brug for sin ven overlærer Plougs solide støtte. Fibigers sidste 2-3 år var præget af alvorlig sygdom og elevtallet i rivende tilbagegang.

Johannes Grønlund (29) født 1783, var uddannet på Det pædagogiske Seminarium og kom til Kolding besjælet af iver efter at undervise børn og unge. I de første år lykkedes arbejdet ganske godt for ham. Han for-

bedrede disciplinen, reducerede latin til fordel for dansk og moderne sprog osv. Når det alligevel endte galt, skyldtes det hans vaklende helbred og ligeså dårlige økonomi, men især bryderier med lærerkollegiet. Det kom til pinlige optrin, der ikke forblev skjult for byens borgere og heller ikke for Direktionen for de lærde Skoler. Denne ønskede netop at "organisere Kolding skole som et institut af højere orden end de øvrige lærde skoler" og mente ikke, at Grønlund magtede denne opgave, hvorfor han meget mod sin vilje blev afskediget.

Christian Frederik Ingerslev (30), født 1803, var en af sin tids betydeligste skolemænd: kundskabsrig, pligtopfyldende, myndig, fremragende som organisator, men også egenrådige til grænsen af det tilladelige. Sin

Christian Fredrik Ingerslev, rektor 1844-56.

karrieres højdepunkt nåede han i Kolding, hvor han energisk bekæmpede gammel slendrian, udbyggede skolen som institution og havde stor indflydelse på planlægningen af den usædvanlig store, fornemt udstyrede nye skolebygning fra 1845. Hans selvbevidste fremfærd udfordrede kritikken, ligesom krigsbegivenhederne voldte ham store kvaler. Bittert var det, at netop denne skole skulle ofres 1856. I fem år var Ingerslev så lærer ved Metropolitanskolen og derefter rektor i Århus til sin død 1868.

REKTORER FOR REALSKOLEN OG DET KOMMUNALE GYMNASIUM

H. C. Lassen kaldtes skiftevis bestyrer, rektor og professor for Vejle Amts Højere Realskole, der fulgte efter den lærde skole i 1856. Lassen havde af økonomiske grunde måttet opgive et teologisk studium og været realskolebestyrer i Nyborg og Odense.

I Kolding høstede han fra alle sider ros og anerkendelse for sit virke – engang endda spontant en klækkelig lønforhøjelse. Han var myreflittig og yderst pligtopfyldende, underviste op til 34 timer ugentligt i fem fag, bl.a. efter egne lærebøger i de tre hovedsprog. Lassen optrådte med myndighed, men uden strenghed og var som lærer “mild og human”. I sine sidste år var han mærkbart svækket af alderen samtidig med, at han så sig stillet over for byens voksende krav om en ændret skoleform.

Den Højere Realskoles afløser hed så Kolding Latin- og Realskole, Danmarks første kommunale gymnasium. Eleverne – stadigvæk kun drenge – blev optaget 9 år gamle og kunne efter 3 år i underskolen tage Almin-

Professor, rektor Hans Christian Funch Lassen, Vejle Amts Højere Realskole 1856-1880.

delig Forberedelseseksamen eller efter 6 år i de “studerende klasser” få studentereksamen.

Skolens første bestyrer – endnu havde kun statskoler rektorer – **Karl Vilhelm Theisen** havde magisterkonferens i historie og undervisnings erfaring i københavnske skoler. Han gennemførte omgående en tiltrængt opstramning af orden og arbejdsdisciplin. Georg Bruun skriver: “Han var en dygtig lærer, en fremragende administrator. Hans væsen og optræden var præget af fasthed og strenge krav til sig selv og sine medlærere. Han krævede ubetinget lydighed og orden, både

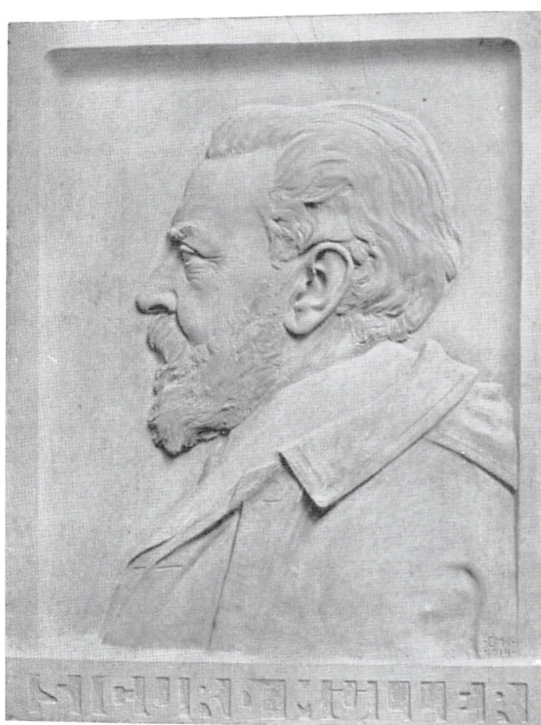
af elever og lærere, og ved forsømmelighed var han hård i sin påtale". Eleverne betragtede ham med ærefrygt, ligesom han nød stor agtelse blandt byens borgere. Trods skolepengene voksede elevtallet hurtigt. En topstilling som skoledirektør i København var meget arbejdskrævende og svækkede tidligt hans lidet robuste helbred.

Sigurd Müller var sin forgængers modsætning: en humanistisk kunstelsker med en gennemført liberal grundholdning. Han havde undervist i københavnske skoler, været en flittig medarbejder ved førende dagblade og tidsskrifter og vakt opmærksomhed med et omfattende kunsthistorisk og litteraturhistorisk forfatterskab, havde endvidere udgivet skolebøger, originale noveller og lyriske digte.

Som skoleleder fulgte han konsekvent egne principper. Han forbød legemlig afstraffelse, afskaffede nummerering i klassen efter dygtighed og indskrænkede karaktergivning. 1896 tog de første piger studentereksamen, og året efter fik piger adgang til alle skolens klasser. Samme år blev den første kvindelige lærer ansat. Han var en glimrende lærer og lagde i sin undervisning først og fremmest vægt på, at eleverne følte glæde ved og respekt for ægte kunst. Til hans populære tiltag hørte 1899 genindførelsen af den århundredgamle majfest i ændret og forskønnet form.

I Sigurd Müller havde Kolding en usædvanlig rig og produktiv begavelse. Til det sidste havde han ideer til nye initiativer; nogle af dem blev først virkeliggjort af hans efterfølgere.

Også **Georg Bruun** var helt i særklasse. Ganske vist tyrede skønhedsglæden sig hos

Sigurd Müller, rektor ved Kolding Latin- og Realskole 1886-1901. Relief på hans gravsten af C. Martin-Hansen.

ham tydeligt i hans næsten barnlige begejstring over majfesten, hvor kransegildet i øvrigt var hans opfindelse. Men han var en fornyer i stort format. I vægtige artikler i fagpressen argumenterede han med suveræn beherskelse af stoffet for en omfattende ændring af den højere skoles struktur og fag. Det blev derfor naturligt ham og en anden klassisk filolog, professor Gertz, der udstak hovedlinjerne i Almenskoleloven af 1903, gymnasieskolens ramme i næsten halvfjerds år. Selv udbyggede han konsekvent sit bifag og blev en inspirerende engelsklærer, der

Rektor Georg Bruun, Kolding Højere Almenskole 1901-1929.

udgav lærebøger og grammofonplader med "native speaker".

Sin usædvanlige arbejdsevne udnyttede Georg Bruun som organisationsmand og redaktør og til daglig som en fortrinlig administrator. Hans utrættelige forskning i skolens historie affødte en halv snes publikationer – vigtigst Dronning Dorotheas Skolehus (1928), en videnskabelig kulegravning af de ældste kilder. Som chef gav Georg Bruun præcise regler for stort og småt; at de blev fulgt til punkt og prikke, vågede han nidkært over; hans autoritet stod til det sidste urokket, også hos skolemyndighederne.

Hakon Fogh sagde i sin afskedstale: "At

være lærer kræver en kunstner, men de fleste af os er jo kun håndværkere". Som rektor overlod han tillidsfuldt ansvaret til pædagogiske frivømmere, dog uden i påkommende tilfælde at holde en redningskrans parat. Bag hans eget pædagogiske adfærdsmønster, "elsk-værdig brutalitet" kaldte han det, lå et følsomt sind, der også afspejledes i hans sikre blik for kunst af enhver art. Det tillod ham at udnytte en tilfældig vikartime til at gennemgå et stykke Mozart eller et Picassobillede; og til en række kulturaftener under krigen bidrog han med et foredrag om de homeriske digte.

Efter hans bortrejse karakteriserede lektor Friis Mathiasen Hakon Fogh således i skolens årsskrift:

Rektor Hakon Fogh, Kolding Højere Almenskole 1929-1947.

Selve Rammen om Skolens Arbejde – det store Bygningskompleks med den klare Plan, det spartanske Udstyr, de lyse Farver og den fornemme Billedsamling – vil længe staa som et Monument over Rektor Foghs praktiske Evne, nøgterne Syn og kunstneriske Sans. Legatforeningen “Kolding højere Almenskoles Venner” vil gennem sit Virke vidne om hans sociale Forstaaelse, og sidst men ikke mindst vil Skolens Aand – en uhaandgribelig Tone mellem alle dem, der arbejder paa Skolen, en fribaaren Formløshed, en kammeratlig Velvilje og Tolerance, en selvfølgelig Arbejdsro uden lammende eller konfliktskabende Politivæsen – efter alt at dømmes blive bevaret langt ud i Fremtiden.

De elever, der nød godt af Rektor Foghs søgende og originale Biologiundervisning, fik sikkert rige Impulser og en og anden vil huske et Ord eller et Billede fra hans formfuldendte og indholdsmættede Translokationstaler.

De lærere, som har arbejdet sammen med Rektor Fogh, vil mindes ham som en klog Mand med klare Standpunkter, en Fjende af Banaliteten, den tomme Ceremoni, den stivnede Tradition, den forslidte Høflighedsfrase. Folk, der ikke var fortrolige med ham, fandt ham undertiden barsk, men de fleste erkendte i det lange Løb, at der laa en Trang til Ærlighed og Klarhed bag den skarpe Form. De, der kom ham paa nærmere Hold, lærte ham at kende som en sjælden harmonisk Forening af en djærv Demokrat og en dybt kultiveret Aristokrat.

Knud Moseholm var historiker og vedkendte sig i ord og handling sin traditionsbevidsthed, der var blevet næret i den grundtvigste friskole og i studietiden havde overlevet den ellers beundrede professor Arups opgør med det overleverede syn på den nationale fortid. Over for eleverne optrådte Mo-

Rektor Knud Moseholm, Kolding Gymnasium 1947-1970. Foto: Aage Petersen.

seholm ikke uden en vis brøsigthed, der – som det viste sig – mindre var noget naturligt end et bevidst anvendt middel til at sikre orden og respekt i mellemskoleklasserne, der i hans yngre år stærkt prægede skolebilledet. Han var en veloplagt og effektiv underviser. For at lære flest mulige elever at kende, forbedt han sig gerne en-timesfaget oldtidskundskab.

Han øste ikke penge ud til overflødig luksus – hverken på skolen eller i privatlivet – en arv fra de beskedne forhold i barndommen. Modsvarende var han ganske rundhåndet mod elever fra jævne kår. Som chef undgik Moseholm al unødigt indblanding i kolle-

gernes arbejde; at de var kompetente, be-
tragtede han som en selvfølge. Han modar-
bejdede klikedannelser, f.eks. ved vennesælt
at invitere alle til sine fornøjelige fødsels-
dagsgilder med hjemmegjort underholdning.

Med sin ligefremme facon omgikkes han
de folkevalgte skolemyndigheder uden be-
svær og fandt sig smidigt (men under stilti-
ende protest) i de store ændringer i skolens
struktur.

Det ærgrede Moseholm at måtte opgive
majfesten, og det smertede ham, at elevtal-
lets vækst tvang Kolding Gymnasium med
"doctrinæ et virtuti" bort fra dets plads i
byens midte gennem mere end fire hundre-
de år.

Ole Ballisager kom hertil fra en stilling
som lektor ved Falkonergården og tilsyns-
førende med fysikundervisningen i gymna-
sieskolerne. Hans lederstil var kendetegnet
ved behagelige omgangsformer uden småligt
regereri, og i forholdet til eleverne fastholdt
han som noget naturligt princippet, at sko-
len er et tilbud til dem. Selv tøvede han ikke
med at omsætte det i praksis.

Et gnidningsfrit samarbejde med lærerkol-
legiet bidrog i sommeren 1975 meget til den
med stor dygtighed tilrettelagte og gennem-
førte udflytning af skolen til de nye, ret
avancerede bygninger på Nørremarken. Dis-
se medførte uventede pædagogiske og især
bygningstekniske udfordringer. Men Ballis-
agers store arbejdskraft magtede også den
yderligere belastning, at skolen netop i dis-
se år nåede sin "maksimale spidsbelastning"
med et elevtal: 775 i 1979.

Med sin musikglade veloplagthed nød han
intense de tredages festligheder i anledning
af skolens 450 års jubilæum 1992.

AFSLUTNING OG LITTERATUR

Tilsammen er der her for tidsrummet 1542-
1994 registreret omkring 45 skolemestre og
rektorer. Men som det ses, har rækken hul-
ler, så at det faktiske tal let kan ligge en halv
snes højere. Til denne oversigt er – foruden
Dansk biografisk Leksikon og Wibergs Præ-
stehistorie – især anvendt litteratur fra den
udførlige bibliografi i Karen Margrethe Car-
stens og Knud Moseholm: Kolding Studen-
ter 1935-1959, Kolding 1974. De heri nævnte
bøger af Georg Bruun og Parmo Tang Pe-
tersen har leveret hovedparten af materialet
til side 47-58.

Denne liste kan nu suppleres således:
Karen Margrethe Carstens og Knud Mose-
holm: Træk af Kolding Gymnasiums historie
i deres ovennævnte: Kolding Studenter
1935-1959.

Aksel Nellesmann og Knud Moseholm: Kol-
ding Studenter indtil 1856, Kolding 1988

Aksel Nellesmann og Knud Moseholm: Læ-
rerne ved Kolding Latin- og Realskole og
Kolding højere Almenskole 1880-1930, Kol-
ding 1991.

Aksel Nellesmann og Knud Moseholm: La-
tinskolelærere i Kolding indtil 1856, Kol-
ding 1990

Fra skolehus til amts gymnasium. Kolding
Amtsgymnasium og HF-kursus 1542-1992,
Kolding 1992.

Artikler i Koldingbogen 1987, 1988, 1999,
2003.

Skolens årsskrift.